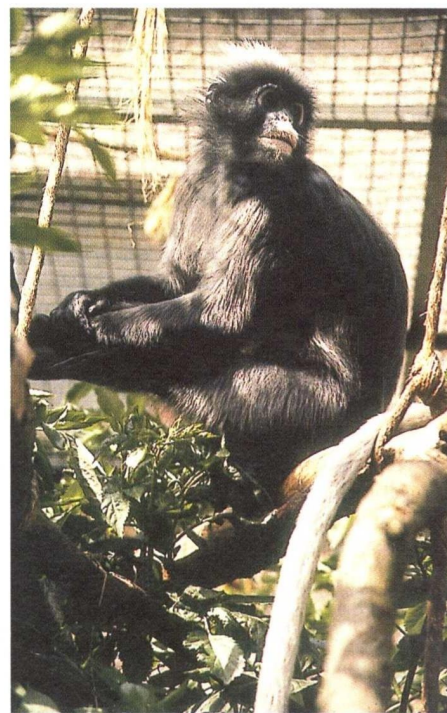

Zoo Edinburgh — zahrada nejen tučňáků

Evžen Kůs

Vzácný hulman tmavý (*Trachypithecus obscurus*) z Malajského poloostrova. Foto E. Kůs

O zoologických zahradách ve Velké Británii toho u nás není známo mnoho. V obecném povědomí je jistě zoo na ostrově Jersey (Živa 1999, 3: 143–144), u jejíhož zrodu stál legendární Gerald Durrell, známé jsou i londýnská zoo, soukromá zahrada lorda Bedforda ve Woburnu, která se zapsala do historie svým podílem na záchraně koně Převalského (*Equus przewalskii*) a jelena milu (*Elaphurus davidianus*), nebo specializovaná stanice pro chov ptactva ve Slimbridge, jíž vděčíme za záchranu bernešky havajské (*Branta sandvicensis*).

Jednou z nejkrásnějších a polohou nejpozoruhodnějších britských zahrad je zoologická zahrada v hlavním městě Skotska — Edinburghu. Cíl vybudovat zoo pro Skotsko si vytyčila Skotská královská zoologická společnost při svém založení v r. 1909 a již 22. července 1913 byla první skotská zoologická zahrada slavnostně otevřena. Celková koncepce nové zoo nevycházela z tehdy všeobecně rozšířeného stylu viktoriánských zvěřinců, ale inspiraci našla v pojetí německého stavitele C. Hagenbecka, s minimálním použitím plotů a mříží. I když dnes téměř po 90 letech její existence je tato koncepce překonána a jako většina britských zahrad ani edinburghská zoo nevnímá novými nápaditými a efektními expozicemi a pavilony (s výjimkou nového areálu pro tučňáky), přesto je celkový dojem z návštěvy velmi příjemný. Zahrada leží na úpatí kopce, který na druhé straně zvolna přechází v pobřežní útesy. V blízkosti se nachází hnízdiště terejů obecných (*Sula bassana*). Rozloha zoo je 32 ha a počet chovaných zvířat se pohybuje kolem 180 druhů a poddruhů. Nejvíce zastoupení jsou ptáci, následují savci a plazi, ostatní živočišné skupiny jsou chovány sporadicky.

Největších chovatelských úspěchů a světového věhlasu dosáhla edinburghská zoologická zahrada chovem tučňáků, a to hlavně 2 druhů — tučňáka patagonského (*Aptenodytes patagonica*) a t. oslího (*Pygoscelis papua*). První tučňáci patagonští se do edinburghské zoo dostali už v roce 1914, když velrybářská výprava C. Salvese na přízevla z Antarktidy 3 jedince, kteří přežili útrapy dlouhé cesty lodí. Byli to vůbec první antarktičtí tučňáci vystavovaní mimo svou domovinu. Další světový primát získala zoo v r. 1919, kdy se jí podařilo tučňáky patagonské poprvé rozmnožit. Od r. 1963, kdy Velká Británie zastavila lov velryb, skončily také importy tučňáků z Antarktidy. V té době byl ovšem jejich chov a především rozmnožování na takové úrovni, že to chovné skupiny v britských zoo nijak neohrožilo. Ve 40. letech 20. stol. vznikla v edinburghské zoo malá kolonie tučňáků skalních (*Eudyptes crestatus*) a tento druh zde chovají dodnes. Z r. *Eudyptes* je vystavován ještě tučňák žltorohý (*E. chrysolophus*). Počátkem 90. let se po-

dařilo pro tučňáky dokončit velký areál s moderně řešenou expozicí a chovným zázemím. Tučňáci patagonští a t. oslí se v této nejmodernější stavbě zahrady chovají společně a dobře se snášejí i v době hnízdění. Centrem areálu je obrovské betonové plató s umělými základy hnízd, kde tučňáci hnízdí před zraky návštěvníků. Celá expozice je obehnána vysokou skleněnou stěnou. Mimořádnou pozornost věnovali projektanti zábránám proti liškám, které každým rokem působí v zdejších ptačích expozicích zoo velké škody. Zoo Edinburgh se tak může pochlubit největší skupinou tučňáků oslích na světě, čítající přes 80 jedinců s 20–30 odchovanými mláďaty ročně. Největší pozornosti se ovšem těší skupina více než 25 nádherně zbarvených tučňáků patagonských. Tento druh se v Edinburghu také pravidelně rozmnožuje, i když odchovy bývají složitější než u tučňáka oslího. U obou druhů ponechávají chovatelé mláďata u rodičů po dobu asi 6 týdnů, teprve pak je oddělí a dokrmují obohacenou stravou. Nejobtížněji se rozmnožují tučňáci skalní a t. žltorozí, kteří pro svou nesnášenlivost nemohou být chováni společně s t. oslími a t. patagonskými. Jedinou spolehlivou metodou u těchto druhů je inkubace v líhni a následný umělý odchov. Vedení zoo zvyšuje popularitu tučňáků a také návštěvnost zoo organizováním procházek hejn tučňáků přímo mezi návštěvníky. Tajemství světových úspěchů této zahrady v chovu tak náročných ptáků spočívá bezesporu v dlouholetých zkušenostech a trpělivé práci, ale také příznivém podnebí Skotska, které umožňuje chovat antarktické druhy celoročně mimo klimatizované prostory.

Edinburghská zoo — to však nejsou jenom tučňáci. Zahrada se může pochlubit mnoha jinými, neméně pozoruhodnými druhy zvířat. Z obojživelníků stojí za zmínku kolekce 7 druhů tzv. šípových žab pralesniček z čel. *Dendrobatidae*, zajímavé představitele nalezneme mezi primáty. V nevelkém pavilonku drápkatých opic lze spatřit 8 druhů tamarinů a kosmanů, velkou vzácností je chvostan bělolící (*Pithecia pithecia*). V pavilonu vyšších primátů nalezneme 6 druhů kočkodanů, z nichž nejzajímavější jsou kočkodan Hamlynův (*Cercopithecus hamlyni*) a k. Allenův (*Allenopithecus nigroviridis*), oba druhy popsány teprve v r. 1907. Vzhledem k dlouholetým úspěchům edinburghské zoo v chovu kočkodanů Dianiných (*C. diana*) byla tato zahrada pověřena vedením mezinárodní plemenné knihy těchto krásných a ohrožených opic. V pavilonu primátů jsou chovány i 3 druhy makaků a v zajetí velmi vzácný hulman tmavý (*Trachypithecus obscurus*), jehož mláďata jsou po narození žltlooranžově zbarvená. Velmi zajímavé druhy najdeme i mezi šelmami, např. vydru malou (*Amblonyx cine-*

reus), mangustu jižní (*Helogale parvula*) či surikatu *Suricata suricatta*. K významným chovatelským úspěchům patří i úspěšný odchov kriticky ohroženého papouška arara (*Rhynchopsitta pachyrhyncha*), endemického ptačího druhu z pomezí Mexika a jižních států USA.

Zajímavé zvířecí expozice v centrální části zoo doplňuje i vkusná a nenásilná zahradnická úprava s množstvím druhů stromů a křovin a velkými plochami trávníků. Horní část zahrady je ponechána prakticky v původním stavu. S výjimkou kosení luk není nijak upravována a je útočištěm mnoha volně žijících druhů ptáků, drobných savců a hmyzu.

Významným rysem práce edinburghské zoologické zahrady je také vědecká činnost. První léta existence zahrady jsou spjata s jménem profesora J. C. Ewarta, který se mimo jiné významným způsobem zapsal do počátků chovu koně Převalského na Britských ostrovech. V posledních 20 letech se v mezinárodních institucích zoologických zahrad prosadil také dlouholetý ředitel zahrady prof. Roger J. Wheeler, který několik let vykonával funkci předsedy Federace zoologických zahrad Velké Británie a Irska a posléze i Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA).

Tradičně vysokou úroveň má i osvětová práce Zoo Edinburgh, která nespočívá pouze v oblíbených procházkách tučňáků po zahradě mezi návštěvníky a populárních besedách s ošetřovateli u výběhů některých druhů zvířat. Ucelená koncepce vzdělávacích pořadů pro školy i pro běžné návštěvníky ve vzdělávacím a informačním centru zahrady dokáže každý den oslovit a poučit velké množství lidí promyšlenou a přitom nenásilnou formou. Jistě ne náhodou byl za předsedu mezinárodní organizace pedagogů působících v zoologických zahradách (IZE) zvolen vedoucí oddělení výchovy v edinburghské zoo R. J. Olason.

Zcela jistě každý, kdo se zajímá o přírodu, by neměl při návštěvě historického Edinburghu na zdejší zoologickou zahradu zapomenout.